

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 25.08.2025
(протокол №1)

Силабус
навчальної дисципліни
Історіографія історії України
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: Середня освіта. Історія та громадянська освіта
Спеціальність: А4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)
Галузь знань: А Освіта
Рівень вищої освіти: для здобувачів першого рівня вищої освіти

Викладач (і)	Людмила ЗОЛОТАР, Юрій ФЕДОРИК
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/zolotar-lyudmyla-mykolayivna/ https://bdpu.org.ua/teachers/fedoryk-yurij-volodymyrovych/
Контактний тел.	0667966342
Е-mail викладача:	zolotar_lyuda@ukr.net yv_fedoryk@bdpu.org.ua
Графік консультацій	в online режимі з використанням дистанційних технологій Zoom, середа 14:35-15:55

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
3/90 денна	10	10	70	екзамен
3/90 заочна	4	4	82	

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: історична наука, історіографія, національний наратив, науковий підхід, історіософія

Мета та предмет курсу:

Метою викладання навчальної дисципліни Історіографія історії України є глибоке вивчення історіософської спадщини вітчизняних та зарубіжних істориків, напрямків і шкіл, їх суспільно-політичних поглядів і історичних концепцій. Мета курсу включає ознайомлення з оцінками ними народів, проблем, процесів, подій і фактів історичного минулого України, критичне,

неупереджене осмислення непростого процесу розвитку історичної науки нашого самобутнього народу, що зробив суттєвий внесок у скарбницю світової цивілізації.

Предметом вивчення предмету є закономірності нагромадження знань і розвитку історичної думки українців, становлення і збагачення історичної науки впродовж їх історичного розвитку.

Компетентності та програмні результати навчання:

Фахові компетентності

ФК 5. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ФК 6. Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.

Програмні результати навчання

ПРН 2. Використовувати набуті знання для вирішення завдань своєї професійної діяльності

ПРН 4. Здатність до самонавчання і продовження професійного розвитку

ПРН 5. Здатність запам'ятовувати або відтворювати найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом

ПРН 6. Здатність визначати основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди

ПРН 7. Здатність відтворювати наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії

ПРН 8. Знаходити необхідний фактичний матеріал для конкретного історичного дослідження

ПРН 9. Здатність з'ясувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них

ПРН 10. Здатність інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел

ПРН 11. Вміння обґрунтовувати вибір методики опрацювання речових джерел і текстів

ПРН 12. Здатність аналізувати відмінності в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах

ПРН 13. Здатність демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі

ПРН 14. Здатність аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії

ПРН 16. Здатність досліджувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби

ПРН 17. Вміння розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і бібліографії, аналізуючи та надаючи критичну і розповідну форму отриманим знанням

ПРН 18. Здатність інтегрувати досягнення інших гуманітарних наук для вирішення актуальних проблем історії та археології

ПРН 20. Здатність робити висновки про результати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи

ПРН 21. Здатність порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Історичні знання епохи Русі.

Тема 1. Вступ до курсу «Історіографія історії України». Значення курсу для підготовки здобувачів вищої освіти історичних спеціальностей. Предмет, об'єкт та завдання курсу. Зв'язок з іншими дисциплінами. Функції історіографії.

Тема 2. Історичні знання в Русі та Галицько-Волинському князівстві. Історичні умови зародження літописання в XII-XIV ст. Літописи XI-XII століть та їх місце в історіографії України. Галицько-Волинський літопис. Проблема виникнення Русі та дискусії навколо питань державно-політичного розвитку Давньоруської держави у сучасній вітчизняній та зарубіжній історіографії.

Змістовий модуль 2. Історичні знання історії України XIV- XVII ст.

Тема 1. Українська історіографія XIV - першої половини XVII ст. Літописна традиція в польсько-литовську добу; мемуарна література; наукові праці з історії українських земель XIV - першої половини XVII ст.

Тема 2. Історіографія часів Козацької революції і доби формування козацької державності (II пол. XVII – поч. XVIII ст.). Козацько-старшинські літописи XVII ст. «Самовидець»; зарубіжні мемуаристи про козацьку Україну; історіографія життя та діяльності Богдана Хмельницького.

Змістовий модуль 3. Історіографія історії України XVIII – XIX ст.

Тема 1. Особливості української історіографії XVIII ст. Загальні умови розвитку історичних знань на українських землях; дворянсько-старшинська історіографія: особливості розвитку; Іван Мазепа в українській і зарубіжній історіографії.

Тема 2. Історична думка в Україні в I половині XIX ст. Загальні умови розвитку історичної думки першої половини XIX ст.; декабристський рух в

Україні в історіографії; «Історія Русів» та її авторство; питання української історії у творчості українських культурних діячів I пол. XIX ст.

Тема 3. Історична наука та історичні знання II половини XIX – поч. XX ст.

Народницький та державницький напрями української історіографії II пол. XIX – п. XX ст. Основні історики (О.М. Лазаревський, О.Я. Єфименко, Д.І. Яворницький, Д.І. Багалій, М.П. Драгоманов, В. Липинський, С. Томашівський). М. Грушевський як фундатор національної української історіографії. Українські землі в світлі російської імперської та польської історіографій: М. Погодін та погодинська концепція, С. Соловйов, В. Ключевський, М. Бобжинський. Проблемне коло сучасних українських та зарубіжних історичних досліджень історії України II пол. XIX – п. XX ст.

Змістовий модуль 4. Історіографія історії України у радянський період.

Тема 1. Особливості української історіографії в СРСР. «Радянізація» та ідеологізація історичної науки; дослідження соціальної та політичної історії в працях Г.І. Петровського, М.О. Скрипника, О.В. Затонського, марксистсько-ленінська ідеологія та формаційний підхід; «короткий курс історії ВКП(б)» та його вплив на подальший розвиток радянської історіографії.

Тема 2. Радянський період української історії в сучасній історіографії.

Темні плями історії СРСР та їх відкриття після 1989 р. Дослідження трудних питань історії радянського минулого та їх значення. Сучасні історики-дослідники СРСР та радянського періоду в незалежній Україні та за кордоном. Коло досліджень історії 1917-1991 рр. та погляди на історію СРСР й УРСР різних істориків.

Тема 3. Історичні надбання української історіографії на західноукраїнських землях в 1918-1944 рр.

Особливості розвитку історичної науки на західноукраїнських землях в 1918-1944 рр. Наукові та освітні центри на західноукраїнських землях. Вплив Греко-католицької та Православної церков на розвиток української історіографії. А. Шептицький та І. Огієнко. Головні представники української історичної науки на Галичині, Волині, Буковині та Закарпатті в 1918-1944 рр. Сучасні історичні дослідження про становище західноукраїнських земель в 1918-1944 рр.

Тема 4-5. Українська історія XX ст. в сучасній історіографії

Період національно-демократичної революції та визвольних змагань України 1917-1921 рр. в працях сучасних вітчизняних та зарубіжних істориків. УСРР в 20-30 рр. в світлі української та зарубіжної історіографії. Західноукраїнські землі в 1918-1941 рр. в світлі української та зарубіжної історіографії. Сучасна

полеміка української та російської історіографії стосовно проблем Другої світової війни. Українська та зарубіжна історіографія стосовно періоду післявоєнної відбудови та хрущовської відлиги (1945-1964 рр.). Українська та зарубіжна історіографія стосовно періоду застою та перебудови (1964-1991 рр.).

Змістовий модуль 5. Історіографія історії України у період незалежності та у великій еміграції.

Тема 1. Історична наука в умовах існування незалежної України. Загальні умови відродження традицій національної історіографії; пріоритетні напрями історичних досліджень; об'єднання зусиль істориків материкової України та української діаспори.

Тема 2. Історичні надбання української історіографії у великій еміграції. Шляхи становлення великої еміграції. Основні центри дослідження української історії за кордоном. Історичні школи діаспорної української історіографії. Значення діаспорної української історіографії для розвитку історичних знань.

Методи навчання: метод періодизації, історико-генетичний метод, історико-порівняльний метод, історико-типологічний метод, історико-системний метод.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Політика дедлайнів, відвідування та перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за самостійну роботу).

Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин.

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин навчання відбувається в он-лайн платформах Moodle та ZOOM

Політика академічної доброчесності: передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть відсутні всі види академічного плагіату та здобувачі будуть дотримуватися наукової етики, слідуючи положення Кодексу доброчесності університетської спільноти

https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/11/kodeks_dobrochesnosti_universytetskoyi_spilnoty_bdpu1.pdf.

Політики використання ШІ, то послуговуючись університетським положення https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/polityka_vykorystannya_shtuchnogo_intelektu_v_osvitnomu_proczesi_berdyanskogo.pdf при підготовці до практичних занять дозволено часткове використання ШІ для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладання джерел з інших мов, забороняється копіювання та генерація неправдивих фактів, забороняється використовувати в контрольованому середовищі під час проведення іспиту.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: освітні платформи інтерактивної взаємодії у форматі відео-конференції ZOOM, Google

Meet; віртуальне навчальне середовище Moodle університету, що містить навчально-методичний комплекс дисципліни для ефективної взаємодії, самоосвіти та контролю освітніх результатів здобувачів; Google-сервіси (Keep, документи, презентації, форми, чат, календар, диск); ноутбук Asus Vivobook15X M3504Y Notebook PC; мультимедійний проектор Optima GT 1080e; екран; окуляри віртуальної реальності.

Система оцінювання та вимоги: оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Історіографія історії України» здійснюється згідно «Положення про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти БДПУ» <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/pro-oczinyuvannya-navchalnyh-dosyaghen-zdobuvachiv-vyshhoji-osvity-u-bdpu.pdf> та

шляхом проведення заходів, які включають поточний контроль: відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання рефератів, написання есе, складання презентацій тощо) та підсумкового контролю в формі екзамену наприкінці семестру з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарських заняттях, якості самостійної навчальної роботи. Рівень навчальних досягнень студентів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Система оцінювання та вимоги: оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Історіографія історії України» здійснюється шляхом проведення заходів, які включають **поточний контроль**: відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання рефератів, написання есе, складання презентацій тощо) та підсумкового контролю в формі екзамену наприкінці семестру з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарських заняттях, якості самостійної навчальної роботи. Рівень навчальних досягнень студентів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Система оцінювання та вимоги: внутрішня університетська 100-бальна шкала. **Система оцінювання та вимоги:** Оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюється відповідно до Положення про порядок оцінювання знань здобувачів у Бердянському державному педагогічному університеті.

Підсумковий рейтинг з навчальної дисципліни – це сума рейтингової оцінки за результатами поточної успішності здобувачів вищої освіти (сума балів за поточну роботу на практичних заняттях та балів за самостійну роботу) і рейтингової оцінки за результатами семестрового екзамену.

За весь курс здобувач отримує **максимум 100 балів (підсумкова оцінка)**. До їх складу входять:

60 балів – поточний контроль успішності (включно з рубіжним контролем і контролем самостійної роботи);

40 балів – підсумковий контроль (екзамен).

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю в балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		100
Практичні заняття	40	
Самостійна робота	20	
Підсумковий контроль		
Екзамен	40	

Розподіл набраних здобувачем балів під час практичних занять
Оцінювання здобувачів відбувається за шкалою 1-7 балів за всі види роботи:

- 1 = F (критично низький рівень)
- 2 = FX (незадовільно з можливістю перескладання)
- 3 = E (задовільно)
- 4 = D (задовільно+)
- 5 = C (добре)
- 6 = B (добре+)
- 7 = A (відмінно)

Здобувач отримує оцінки за роботу на кожному практичному занятті та плюс за виконання завдань з самостійної роботи.

Формула переведення балів за практичні заняття

$$N_{\text{практ}} = (A \div B) \times 40$$

Де:

N_{практ} = остаточні бали за практичні заняття (максимум 40)

A = сума всіх балів, отриманих здобувачем на практичних заняттях

B = максимально можлива сума балів на практичних заняттях (100 балів)

40 = максимальна кількість балів, що зараховується за практичні заняття згідно таблиці розподілу

Формула переведення балів за самостійну роботу

$$N_{\text{сам}} = (C \div D) \times 20$$

Де:

N_{сам} = остаточні бали за самостійну роботу (максимум 20)

C = сума всіх балів, отриманих здобувачем за самостійну роботу

D = максимально можлива сума балів за самостійну роботу (100балів)

20 = максимальна кількість балів, що зараховується за самостійну роботу згідно таблиці розподілу

Таблиця 2. Розподіл набраних здобувачем балів під час підсумкового контролю

Види робіт	Кількість набраних балів			
	F – FX	E – D	C – B	A
Екзамен:				
Теоретичні питання (2)	5	10	15	20
Практичне завдання	5	10	15	20
Максимальна кількість набраних балів	10	20	30	40

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час екзамену (60+40=100) та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Таблиця 3. Внутрішня університетська шкала оцінювання

Шкала оцінювання, що використовується в університеті	Шкала оцінювання ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Узагальнені критерії оцінювання:

- «A», 90–100 балів – здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, уміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, уміє використовувати набуті компетентності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування й нахили;

- «B», 78–89 балів – здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи й задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

- «C», 65–77 балів – здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, у цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;

- «D», 58–64 бали – здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання й розуміння основних положень; із

допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- «Е», 50–57 балів – здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні (обсяг набутих компетентностей здобувача відповідає мінімальним критеріям);

- «FX», 35–49 балів – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу (до 20 %);

- «F», 1–34 балів – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання й відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Педагогічний контроль за навчально-професійною діяльністю студентів здійснюється в таких формах:

а) поточний контроль відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання есе, підготовка доповідей, письмові відповіді на проблемні запитання, складання презентацій тощо);

б) оцінка за залік виставляється наприкінці семестру на основі підсумкового контролю з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарах, якості виконання самостійної навчальної роботи.

Підсумковий рейтинг з навчальної дисципліни це сума рейтингової оцінки за результатами поточної успішності здобувачів вищої освіти (сума балів за поточну роботу на семінарських заняттях, балів за самостійну роботу).

Здобувач допускається до модульного контролю за умови виконання всіх семінарських завдань і завдань самостійної роботи.

Список рекомендованих джерел

Основна

1. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій. К.: Генеза, 2004. 495 с.
2. Колесник І. І. Українська історіографія (XVIII – початок XX століття). К.: Генеза, 2000. 256 с.
3. Колесник І. І. Українська історіографія: концептуальна історія / За ред. В. Смоля. К.: Інститут історії України НАН України, 2013. 566 с.
4. Коцур В. П., Коцур А. П. Історіографія історії України. Чернівці, 1999. 520 с.
5. Потульницький В. А. Україна і всесвітня історія. Історіографія світової та української історії XVII–XX століть. К.: Либідь, 2002. 480 с.

Додатковою літературою

6. Бовгиря А. М. Козацьке історіописання в рукописній традиції XVIII ст. Київ, 2010. 304с.
7. Винар Л., Атаманенко А. Українське історичне товариство: сорок років діяльності (1965 – 2005). Нью-Йорк; Острог, 2006. 118с.

8. Вирський Д. С. Роксолани серед Сарматів: річпосполитська історіографія України (кінець XV ст. – 1659). Київ, 2013. 295с.
9. Водотика С. Нариси історії історичної науки УСРР 1920-х років. Київ, 1998. 172с.
10. Герасименко Н. О. Олександр Лазаревський: життя і творчість (1834 – 1902 рр.). Київ, 2012. 180с.
11. Гирич І. Б. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX ст.). Київ, 2014. 496с.
12. Гончар О. Микола Костомаров: постать історика на тлі епохи. Київ, 2017. 274с.
13. Дзира І. Я. Козацьке літописання 30 – 80-х рр. XVIII ст.: джерелознавчий та історіографічний аналіз. Київ, 2006. 567с.
14. Журба О. І. Становлення української археографії: люди, ідеї, інституції. Дніпропетровськ, 2013. 316с.
15. Киян О. І., Кравченко В. В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Харків, 1996. 376с.
16. Корпанюк М. Крайове та козацьке літописання як історико-літературне явище. Київ, 1997. 161с.
17. Лисяк-Рудницький І. Вячеслав Липинський. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Київ, 2019. Т. 2. 624с.
18. Литвинов В. Нариси з соціокультурної історії українського історієписання: субдисциплінарні напрями. Київ, 2019. Кн. 2. 472с.
19. Пиріг Р. Я., Тельвак В. В. Михайло Грушевський: біографічний нарис. Київ, 2016. 576с.
20. Пінчук Ю. А. Микола Іванович Костомаров. Київ, 1992. 232с.
21. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій. Київ, 2013. 440с.
22. Пріцак О. Коли і ким було написано «Слово о полку Ігоревім». Київ, 2007. 360 с.
23. Сакада Л. «Український історик»: генеза, тематика, постаті. Нью-Йорк; Київ, 2003. 328с.
24. Толочко П. П. Літописи Київської Русі. Київ, 1994.
25. Удод О., Блащук С., Верменич Я., Ковалевська О., Ясь О. Нариси з соціокультурної історії українського історієписання: субдисциплінарні напрями / Упоряд. Н. Пазюра; За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. К.: Генеза, 2019. 288 с.
- Україна на історіографічній мапі міжвоєнної Європи. Київ, 2014. 251с.
26. Українська історіографія на зламі XX – XXI ст. Здобутки і проблеми. Львів, 2004. 405с.
27. Ясь О. В. Багатоликий Микола Костомаров. Київ, 2018. 304с.

28. Ясь О. В. Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-ті роки XX ст.). Частини 1 – 2. Київ, 2014. 928с.

Інформаційними ресурсами

29. Інституту історії України Національної академії наук України. URL: <http://www.history.org.ua/>

30. Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України. URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/>

31. Національної парламентської бібліотеки України
URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>

32. Наукової електронної бібліотеки періодичних видань URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>

33. Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України
URL: <http://historiography.dp.ua/index.php/HSPHU>

34. Історіографічні дослідження в Україні URL: <http://history.org.ua/?askAbout=graf>